

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора **Сотниченко Людмили Леонідівни** на дисертаційну роботу **Кіма Віталія Олександровича** на тему **«Стратегічна трансформація морегосподарського комплексу України»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент», галузь знань 07 – «Управління та адміністрування»

Дисертацію виконано в Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова Міністерства освіти і науки України. Миколаїв, 2026.

Проведений аналіз дисертації Кіма Віталія Олександровича дав змогу сформулювати узагальнені висновки стосовно актуальності, особливостей, наукової новизни, практичного значення та загальної оцінки дослідження, основні положення якого подані до захисту.

Актуальність теми дисертаційної роботи визначається тим, що морегосподарський комплекс України традиційно є одним із системоутворюючих секторів національної економіки, який забезпечує функціонування зовнішньої торгівлі, розвиток транспортно-логістичних систем, формування експортного потенціалу держави, інтеграцію України до міжнародних транспортних коридорів та зміцнення економічної безпеки. Водночас повномасштабна військова агресія Російської Федерації істотно змінила умови функціонування морської галузі, актуалізувавши необхідність переходу від локальних антикризових заходів до комплексної стратегічної трансформації, орієнтованої на довгострокову стійкість, адаптивність та конкурентоспроможність. Особливої значущості дослідженню надає той факт, що автор розглядає стратегічну трансформацію не лише як сукупність окремих управлінських заходів, а як комплексний процес структурних, інституційних, економічних, соціальних, екологічних та цифрових змін, спрямованих на формування нової моделі розвитку морегосподарського комплексу відповідно до принципів «блакитної» економіки, Європейського зеленого курсу та сучасної парадигми сталого розвитку. Такий підхід повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку стратегічного менеджменту та враховує необхідність забезпечення резильєнтності соціально-економічних систем в умовах високої невизначеності.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що тема дисертаційної роботи є своєчасною, науково обґрунтованою, має важливе теоретичне і

прикладне значення та повністю відповідає сучасним потребам розвитку науки управління й практики стратегічного розвитку морегосподарського комплексу України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота Кіма В.О. виконана в межах науково-дослідних робіт Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, зокрема темам: «Сталий розвиток України та її регіонів в умовах посилення інтеграційних процесів» (номер державної реєстрації № 0115U0001493); «Розвиток механізмів логістичного управління на підприємствах морегосподарського комплексу» (номер державної реєстрації № 0115U003474).

Ступінь обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Дисертаційна робота характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості сформульованих положень, висновків і рекомендацій, що забезпечено комплексним використанням сучасних методологічних підходів, широкої інформаційної бази дослідження та логічною послідовністю викладення матеріалу.

Теоретичною основою дослідження стали фундаментальні положення сучасної теорії стратегічного менеджменту, концепцій трансформаційного розвитку, інституційної економіки, регіонального розвитку, управління складними соціально-економічними системами, а також наукові праці українських і зарубіжних учених, присвячені проблемам розвитку морегосподарського комплексу та «блакитної» економіки. Це забезпечило належний рівень наукової аргументації авторських положень і дозволило критично переосмислити існуючі підходи до стратегічного управління розвитком морської сфери.

Достовірність результатів дослідження підтверджується використанням широкого комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Автором застосовано системний, інституційний, сценарний, процесний, компаративний та стратегічний підходи, методи експертного оцінювання, SWOT-аналізу, сценарного прогнозування, порівняльного аналізу міжнародного досвіду, статистичного аналізу, графічної інтерпретації результатів, що забезпечило всебічне дослідження предметної області та високий рівень обґрунтованості отриманих результатів.

Позитивної оцінки заслуговує інформаційна база дослідження, яка охоплює законодавчі та нормативно-правові акти України, міжнародні документи Європейського Союзу, статистичні матеріали, аналітичні звіти міжнародних організацій, результати діяльності органів державної влади, підприємств морегосподарського комплексу, матеріали власних досліджень

автора та сучасні наукові публікації. Така джерельна база є достатньою для отримання об'єктивних і достовірних результатів.

Важливо відзначити, що сформульовані автором висновки мають логічний взаємозв'язок із поставленими метою та завданнями дослідження. Кожний із трьох розділів дисертації послідовно розкриває окремі етапи наукового пошуку - від розвитку теоретико-методологічних положень до комплексної діагностики сучасного стану морегосподарського комплексу та розроблення практичного інструментарію його стратегічної трансформації. Така логіка побудови роботи забезпечує внутрішню цілісність дослідження та підтверджує належний рівень наукової аргументації.

Про достовірність отриманих результатів свідчить також їх практична апробація. Запропоновані автором рекомендації впроваджено у діяльність органів регіонального управління, галузевих інституцій та освітній процес, що підтверджено відповідними довідками про впровадження.

У процесі підготовки дисертації було проаналізовано 181 джерело, що охоплюють наукові, статистичні, аналітичні та довідкові матеріали.

Дисертація Кіма В.О., подана до захисту, є самостійним, оригінальним та завершеним дослідженням. Її наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, логічно взаємопов'язаними, методологічно обґрунтованими та достовірними, а використані автором методи дослідження повною мірою відповідають поставленій меті й завданням роботи.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна дисертаційної роботи є достатньо високою та підтверджує самостійний характер проведеного дослідження. Отримані автором результати мають як теоретичне, так і прикладне значення для розвитку сучасної науки менеджменту, розширюють існуючі уявлення про механізми стратегічної трансформації морегосподарського комплексу та формують нові підходи до управління його розвитком в умовах системних викликів.

Насамперед заслуговує на позитивну оцінку запропонований автором прикладний організаційно-управлінський алгоритм реалізації стратегічної трансформації морегосподарського комплексу у форматі Дорожньої карти, який поєднує процесний і програмно-цільовий підходи до стратегічного управління та орієнтований на практичне використання органами публічної влади й суб'єктами господарювання.

Науковий інтерес становить удосконалення підходів до стратегічного сценарного моделювання розвитку морегосподарського комплексу в умовах воєнних ризиків та європейської інтеграції. Запропонована автором система альтернативних сценаріїв розвитку дозволяє оцінювати можливі траєкторії

трансформації галузі та формує підґрунтя для прийняття стратегічних управлінських рішень у довгостроковій перспективі.

Суттєвим науковим результатом є удосконалення організаційно-економічного забезпечення інституційного середовища морської діяльності шляхом розроблення функціонально-структурної архітектури стратегічної трансформації, центральним елементом якої визначено Регіональну платформу міжсекторальної взаємодії як інструмент координації діяльності основних стейкхолдерів.

До вагомих результатів дослідження слід також віднести подальший розвиток теоретичних засад стратегічного управління трансформаційними змінами через уточнення співвідношення категорій «трансформація», «модернізація», «реформування» та «розвиток», що дозволило більш чітко визначити зміст стратегічної трансформації як якісної зміни фундаментальних характеристик соціально-економічної системи. Науково обґрунтованим є також авторське трактування поняття «морегосподарський комплекс» як складної адаптивної мультисекторної системи, що функціонує на засадах міжсекторальної взаємодії, самоорганізації та спільної відповідальності стейкхолдерів.

Позитивно оцінюється розвиток методологічних підходів до дослідження трансформаційних процесів шляхом використання інституційно-системно-транзитивного конструкту, а також запропонований автором комплексний методичний інструментарій оцінювання потенціалу розвитку морегосподарського комплексу, який поєднує стратегічний аналіз, експертне оцінювання, компаративні дослідження та ідентифікацію бар'єрів трансформації. Це суттєво розширює методичні можливості стратегічного менеджменту щодо аналізу розвитку складних соціально-економічних систем.

У цілому представлені у дисертації результати свідчать про достатній рівень наукової новизни, характеризуються теоретичною цілісністю, практичною спрямованістю та роблять вагомий внесок у розвиток наукових положень стратегічного менеджменту, пов'язаних із трансформацією морегосподарського комплексу України в сучасних умовах.

Теоретична та практична цінність наукових результатів дисертації. Наукові результати, отримані здобувачем, мають вагоме теоретичне та практичне значення для розвитку сучасної теорії стратегічного менеджменту, зокрема у сфері управління морською галуззю в умовах нестабільності, високого рівня ризиків та безпекових викликів.

Теоретична цінність дисертаційної роботи полягає у розвитку концептуальних засад стратегічного управління складними адаптивними системами шляхом удосконалення методичних підходів до формування,

реалізації та оцінювання стратегій розвитку організацій морської галузі. Автором запропоновано науково обґрунтовані підходи до забезпечення стійкості, адаптивності та ефективності систем управління, що розширюють сучасні наукові уявлення про механізми функціонування організацій в умовах невизначеності.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій органами державного управління, адміністраціями морських портів, підприємствами морської галузі, а також закладами вищої освіти під час удосконалення систем стратегічного управління, розроблення програм розвитку та підготовки фахівців. Практична спрямованість підтверджується впровадженням окремих результатів дослідження у діяльність відповідних організацій та використанням їх у навчальному процесі.

Повнота викладення у наукових працях наукових досліджень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження Кіма В.О. достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях автора. Опубліковані праці відображають основні положення дисертації, її наукову новизну, теоретичні положення та практичні результати. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, використано лише власні результати.

Наявність публікації у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science Core Collection свідчить про відповідність сучасному рівню наукових досліджень. Водночас, публікації Кіма В.О. у фахових виданнях України та матеріали конференцій, а також стаття у виданні іноземних держав сприяють широкій апробації результатів автора у національному й міжнародному науковому середовищі.

Кількість і рівень публікацій, а також повнота висвітлення результатів відповідають встановленим вимогам.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація характеризується логічною побудовою, внутрішньою цілісністю та завершеністю. Структура роботи повністю відповідає поставленій меті та визначеним завданням дослідження.

У першому розділі автором проведено ґрунтовний аналіз сучасного стану наукової проблематики, систематизовано існуючі теоретичні підходи та визначено напрями подальших досліджень.

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану розвитку об'єкта дослідження із використанням комплексу сучасних методів наукового аналізу, статистичного оцінювання та стратегічної діагностики.

У третьому розділі запропоновано авторські методичні положення, моделі та практичні рекомендації щодо вдосконалення стратегічного

управління розвитком морської галузі, які характеризуються науковою новизною та прикладною спрямованістю.

Матеріал викладено послідовно, аргументовано, стиль подання матеріалу відповідає вимогам наукового та літературного мовлення. Висновки до кожного розділу є логічними та відповідають отриманим результатам дослідження.

Дисертація виконана державною мовою, а оформлення відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 року № 40.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації, у яких відображено основні результати дослідження, не містять порушень принципів академічної доброчесності. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення та результати розрахунків, що є результатом особистих наукових досліджень автора. Усі посилання, наведені в тексті дисертації, присутні у списку використаних джерел.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому відзначаючи наукову цінність проведеного дисертаційного дослідження, а також обґрунтованість основних положень новизни, висновків та рекомендацій, доцільно водночас звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. У підрозділі 2.2 наведено результати експертного опитування (с. 121–136). Водночас у роботі доцільно було б більш детально охарактеризувати склад експертної вибірки за категоріями респондентів за рівнем представництва окремих територіальних секторів морегосподарського комплексу України, що дозволило б більш повно оцінити репрезентативність отриманих результатів.

2. У роботі автором запропоновано функціонально-структурну архітектуру управління та обґрунтовано створення Регіональної платформи міжсекторальної взаємодії як ключового інституційного елемента стратегічної трансформації (с. 161–177). Практична апробація запропонованої архітектури здійснюється переважно на матеріалах прибережних регіонів Миколаївської та Одеської областей і органів публічного управління. Доцільним було б розширити оцінку можливостей її застосування на рівні інших суб'єктів морегосподарського комплексу, зокрема морських портів, судноплавних компаній, судноремонтних підприємств, логістичних операторів та підприємств морської індустрії, що дозволило б повніше підтвердити універсальність запропонованої моделі.

3. У підрозділі 3.3 здобувачем обґрунтовано три альтернативні сценарії розвитку та розроблено дорожню карту на прикладі Миколаївської області. Разом із тим запропонований алгоритм було б доцільно апробувати також для інших прибережних регіонів України, насамперед Одеської області, яка має іншу структуру морегосподарського комплексу, більшу концентрацію портових потужностей та іншу модель взаємодії із міжнародними транспортними коридорами.

4. У другому та третьому розділах дисертації автором запропоновано екосистемний механізм стратегічної трансформації морегосподарського комплексу, який інтегрує інституційні, економічні, соціальні та екологічні складові. Запропонована концепція має безперечну наукову новизну, однак її практична реалізація значною мірою залежить від змін нормативно-правового середовища, міжвідомчої координації та державної політики у сфері морегосподарського розвитку. У дисертації доцільно було б більш детально окреслити передумови, ризики та інституційні обмеження впровадження запропонованого механізму в сучасних умовах України, що дозволило б повніше оцінити можливості його практичної реалізації.

5. У роботі широко використано міжнародний досвід стратегічного розвитку морегосподарських систем та сучасні концепції екосистемного управління, цифровізації й сталого розвитку. Водночас дисертація виграла б від більш розгорнутого порівняльного аналізу практики функціонування морегосподарських комплексів провідних морських держав Європейського Союзу з точки зору можливостей адаптації окремих управлінських моделей до українських умов. Такий аналіз дозволив би ще більш переконливо обґрунтувати практичну цінність авторських пропозицій та визначити межі їх застосування з урахуванням особливостей вітчизняного інституційного середовища.

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно констатувати, що наявні в дисертації дискусійні положення значною мірою характеризують авторський підхід й не знижують її загальної позитивної оцінки.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Кіма Віталія Олександровича на тему «Стратегічна трансформація морегосподарського комплексу України», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент», є завершеним самостійним науковим дослідженням, присвяченим формуванню теоретико-методичних положень та розробленню рекомендацій, спрямованих на удосконалення стратегічної трансформації морегосподарського комплексу України.

Дисертаційна робота Кіма В.О. є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, характеризується науковою новизною, теоретичною та практичною цінністю, достатнім рівнем обґрунтованості отриманих результатів і достовірністю сформульованих висновків.

За своїм змістом, рівнем наукових результатів, практичним значенням та оформленням дисертаційна робота Кіма Віталія Олександровича на тему «Стратегічна трансформація морегосподарського комплексу України» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її автор - Кім Віталій Олександрович - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та економіки
морського транспорту Національного
університету «Одеська морська академія»

Людмила СОТНИЧЕНКО

